

Štev. 2.—XXVII.

ZVONČEK

Oktober 1925.

Črno in belo pismo.

Iz Korotana:

Mili bratje, čujte nas,
čujte naš otožni glas,
ki na črno pismo to
ga postavljamo s solzó!
Kar smo lepega imeli,
vse so nam sovragi vzeli,
zabranili so s krivico
milo našo govorico
in naš sladki rodni spev
njih zatrl je besni gnev.
Hočejo, da zemlja naša
naj poslej le njih bo last,
srd se v dušah nam oglašá,
ranjena je naša čast.
Sužnji naši so očetje,
majke nam mori bridkost,
saj pravice je zavetje
vzela nam sovražna ost
in nad našo je mladost
črna krila noč razpela...
Kdaj nas bo spet sreča grela,
kdaj nam pride spet prostost?

V Korotan:

Dragi bratje, pismo vaše
pot je našlo v duše naše,
brž v tolažbo listek bel
nesi vam pozdrav vesel!
Z vami čutimo, trpimo,
z vami vso boleost delimo,
naj bo zlo vam tisočkrat,
brata ne pozabi brat
in ljubezni bratske vez
bodi vsem sovragom jez!
Mi telesno se krepimo,
mi se duševno bodrimo,
saj vsi hočemo, da vsak
v domovini bo junak!
S svojo pridemo zastavo
čez nasilne meje te,
domovini v čast in slavo
sprejmemo vas vse med sé.
Takrat zopet bo mladost
vsem vam radostno vzbrstela,
zopet vas bo sreča grela,
zopet pride vam prostost!

E. Gangl.

Triglavu.

*V večer in jutro tvoji nam vrhovi
pošiljajo pozdrav iz sinjih dalj,
ko v solncu kopljejo se ti bregovi,
da svetiš v biserih se kakor kralj.*

*Nešteto si rodov tako pozdravljal
v tej dolgi dobi tisoč tristo let,
ko pod oblastjo tvojo ustanavljal
praded je naš svoj domovinski svet.*

*Tedaj na vse si štiri še vetrove
pošiljal rodu svojemu pozdrav. —
Izkopal sever dedom je grobove,
v verige jih zapad je ukoval...*

*A ti ostal si v svoji veličini
pravice naše večni spomenik
in v troedini, novi domovini
postal najskrajnejši si nam mejnik.*

*Kjer bivajo sinovi tebi vdani,
gori jim v srcu upa žar svetel,
da v tvojem varstvu zopet bomo zbrani
in rodu vsemu spet boš kraljeval!*

Fr. Ločniškar.

Naročilo.

*Želje, v duši zakopane,
v spev izlijte se krilat,
ki naj v kraj nerešen plane,
kjer živita sestra, brat!*

*V srcu vsakem glas odziva
spev zbudi naj ponosit,
da to noč, ki dom prekriva,
prepodi nam solnčni svit!*

E. Gangl.

JOSIP VANDOT:

Kocljeva osveta.

Planinska pripovedka.

2.

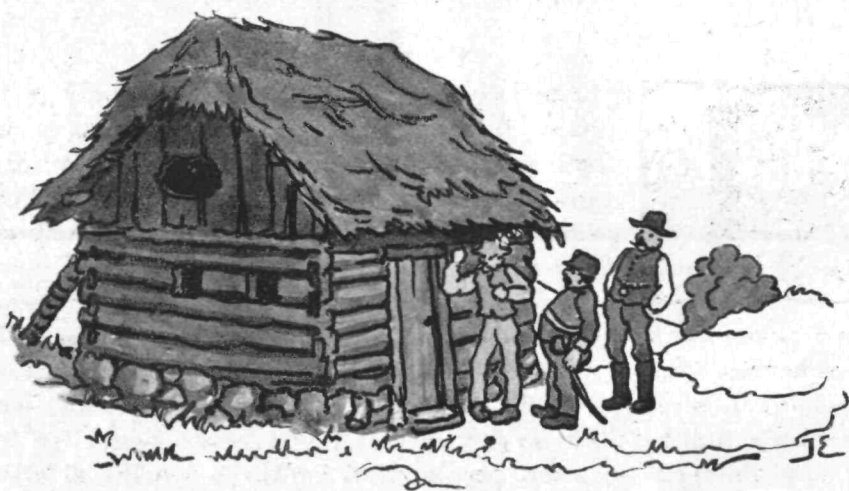

In Kocelj je res stekel na cesto. Pograbil je drobno pismo. A ni ga niti pogledal, ampak ga je kar potisnil v žep. Pa se mu je tudi mudilo, zaradi krivogledga strica se mu je strašno mudilo. Kakor veter je bežal preko širnega pašnika in se ni ustavil prej, dokler ni stopil v zeleno, gosto lozo. Tam na parobju se je vrgel na mahovito trato, ker mu je bila sapa popolnoma pošla. No, ko se je do dobrega nasopel, si je obrisal z rokavom znoj z rdečega lica. Potem pa je prežal pozorno skozi goščavo. Lepo se je videlo od tod na belo cesto in na črno Kocljevo bajto. Pa tudi na polje se je videlo in na zagorsko vas, ki se je belila in šopirila med bogatimi pomladnimi žarki. A Koclju ni bilo treba dolgo prežati, zakaj hipoma je tlesknil z rokami in se je glasno in škodoželjno posmejal.

»Hehe — hopsasa!« se je posmejal Kocelj v svojem skrivališču. »Pa se je res povrnil tisti moj krivogledi stric. O, glejte! Pa tudi župan je z njim in birič s svojo krivo sabljo... Joj, kako razbijajo po durih — hopsasa! Pa naj razbijajo in če hočejo, naj tudi duri ulomijo! Koclja pač nikoli ne najdejo. Ni Kocelj nazadnje tako neumen in bedast, kakor govore ljudje na vasi. O, glejte! Zdajle je pošteno potegnil za nos krivogledga strica. Pa tudi župana je prekanil in še celo biriča, ki je tako strašen s svojo krivo sabljo... To bodo robantili zdajle — hopsasa, to bodo robantili!«

Jankov Kocelj se je smejal na ves glas in je v svojem veselju strgal debel korenček. Trije možje tam doli ob bajti pa ga niso mogli slišati, ker je bil predalet. Videli so, da jim je Kocelj pobegnil in se skril kdo ve kam. Zato pa so pošteno robantili, in krivogledi stric Frcavec iz Podkuž je stiskal pesti in je grozil z njimi na vse štiri vetrove. Počasi, počasi so se obrnili možje in so odšli po cesti proti vasi... Ko je Jankov Kocelj videl vse to, se je trikrat zasukal na

petah in se je potem v svojem veselju postavil naravnost na glavo. — »Hopsasa!« je zavpil. »Le pojdite, le pojdite! Z velikim nosom greste domov — s tistim velikim nosom, ki vas je zanj potegnil sam Kocelj... O, ne najdete me pač nikoli, pa če me tudi sto let iščete! Skrival se bom, da me ne najde niti miška, ki je lani naši Jélici iz mesta pojedla najlepši zobek. Skrival se bom zdaj, pa četudi grem v samo Črno lopo in moram stricu Vitrancu služiti namesto prismuknjenega pritlikavca Brinclja... Ne dobiš me v svoje pesti, ti krivogledi stric iz Podkuž! O, za to bom že skrbel. Saj mi ni pamet tako prazna, kakor pravijo ljudje na vasi. Kocelj bo pošteno razrešil uganko, vam rečem — hopsasa!«

In resnično je bil Kocelj vesel, da je tako lepo ubežal veliki nevarnosti in hudim pestem strašnega strica iz Podkuž. Toda veselje ga je kmalu minilo, ko je pričel premišljati, kam bi se obrnil. Dobro je vedel, da ne sme nič več v bajto, ker je bil trdno prepričan, da ga takoj pograbi birič in ga nemilo odvede v Podkuže k strašnemu stricu. Zato pa je bil zdaj Kocelj v veliki zadregi, da se je kar praskal za desnim ušesom... »Kaj naj storim, kaj naj storim?« je razmišljal ves v skrbeh. »Kam naj se obrnem, ko pa nimam živega človeka na svetu, da bi mi pomagal?... Ali naj grem k stricu Vitrancu služiti in naj izpodrinem pritlikavca Brinclja, ki ima tak nosek, da je vse smrekove storže sram po gozdu? Ali pa naj grem k teti Anjari Panjari, da bom pri njej strigel nevericam siromašne repke? — Ovbe, da je tako!«

Kocelj se je kar sesedel in se je prijel z obema rokama za glavo. A tedaj se je domislil drobnega pisma, ki mu je tičalo pozabljeno v žepu. Pa je tlesnil z rokami in je naglo izvlekel iz žepa pisemce. Gledal ga je od vseh strani in se je zatopil potem v naslov. Težko je šlo Kocelju čitanje. Pa saj ni čudno. Pet let je hodil v vaško šolo — in

glejte! Jankov Kocelj ni mogel v vseh petih letih prekoračiti praga drugega razreda in je sedel vseh pet let v zadnji klopi prvega razreda. Zaradi tega pa mu ni šlo čitanje izpod rok. Zato pa je zdaj dolgo, dolgo zrl na naslov in je razreševal črke. No, naposled se mu je vendar posrečilo in je videl, da je pismo resnično naslovljeno nanj. Začuden je pretrgal zavitek in je poizkušal, če bi mogel tudi pismo prečitati. In je šlo, strašno počasi je šlo. Nočilo se je že, ko je srečno prečital zadnjo besedico v pismu. Tedaj pa je Kocelj skoro zajokal v svojem veselju. Pisemce pa mu je bila pisala Jelica iz mesta. Lepo mu je pisala Jelica; stokrat ga je pozdravljala in ga je izpraševala, če se še kaj spominja na lansko leto in na čarovnico Anjo Panjo, ki sta jo tako lepo nasukala tam v strašnem gozdu. Počaka naj Kocelj do poletja. Poleti pa pride Jelica zopet k teti Mini, pa se dogovorita in se do dobrega nasmejata čarovnici Anji Panji...

Tako je pisala mala Jelica iz mesta samemu Jankovemu Kocelju. No, Kocelj pa zdaj ni vedel, ali bi se smejal ali jokal v samem veselju. V srcu mu je bilo tako mehko, da se je sam čudil. Zleknil se je po zelenem mahu, z roko si je podprl glavo in je pričel premišljati. Premišljal je pa takole: »Hm, glejte, glejte — hopsasa! Naša Jelica mi je pisala iz mesta in me stokrat pozdravlja. O, dobra je naša Jelica — saj sem že lani rekel, da je dobra. In kaj bi že sedaj govoril o tem, ko pa ni treba? — V mestu so vsi ljudje dobri. Če je naša Jelica dobra, zato pa vem, da so tudi drugi ljudje dobri... Kaj, ko bi se napotil zdaj naravnost v mesto? Hopsasa, hopsasa! K Jelici pojdem in ostanem

v mestu. Če nisem za nič drugega, bom pa kuril ogenj v pečeh ali pa krmil živino, ki je imajo vse polno v mestu... Resnično — kar v mesto pojdem, in ljudje tam me bodo imeli radi, ker so vsi dobri. A ljudje na vasi so tako strašno hudobni in me ne morejo videti. Saj me še celo grdi stric gleda tako krivo s svojimi čudnimi očmi. Nikogar nimam več na svetu, ko mi je umrla siročna stara mati. Zato pa pojdem naravnost v mesto, in dobro mi bo tam — hopsasa, tako dobro!»

Jankov Kocelj se je domislil vsega tega, in te lepe misli so ga razveselile tako, da je urno poskočil na noge. Zasmel se je v velikem veselju; pogledal je doli na vas, ki se je bila že zagrnila v sivi večerni mrak, in je zažugal s pestjo. — »Ne boš me, hudi birič, ki nosiš krivo sabljo!» je rekel na glas. »O, pa tudi ti me ne boš, ti, krivogledni stric iz Podkuž! Še nocoj izginem iz hudobne vasi; jutri pa me iščite, če me boste mogli najti v moji bajti... Jutri bom že v daljnem mestu na varnem in se bom smejal biriču in krivonogemu stricu. Oj, jutri — oj!»

Kocelj je sedel nazaj na mah in je premišljal dalje. Hm, v mesto je pač daleč, in sam Bog ve, koliko ur bi pač rabil, da pride v mesto? No, najbolje bo, če sede na vlak, ki ga naglo potegne do mesta. Kocelj ima doma še tolar, ki mu je ostal od lanskega leta in ki mu ga je bila morala odšteti sama čarovnica Anja Panja. Tolar bo pač zadoštoval, da plača drago vožnjo do mesta... »Oj, resnično — hopsasa!» si je mel Kocelj roke. »Kar na postajo pojdem, vlaka počakam in skočim vanj. Čez nekoliko uric pa bom že v mestu in čez nekoliko uric že lahko stržem korenček biričem in krivogledim stricem... A kaj — hopsasa!» se je prestrašil hipoma. »Kaj, če me birič in krivonogi stric čakata na postaji? Pograbila me bosta, in potem mi bo pač gorjel!»

Kocelj je bil zopet v veliki zadregi in v velikih skrbih. Videl je, da ga obdaja nevarnost na vseh krajih in mu bo pač težko, da pobegne krivogledemu, hudobnemu stricu. Zato pa je kar z rokami stisnil glavo, da ga je zbolelo, pa je zopet obupno premišljal... No, naposled se mu je vendarle posvetila v trdi glavi prava misel in je rekel: »Tako storim — hopsasa, tako! Preko gore se izmuznem v Rateče in stopim tam na vlak. Tu pa naj me le čakajo! Pred nosom se jim izmuznem v mesto — pred samim nosom...«

In Kocelj je bil zopet vesel in si je zadovoljno mel roke. No, to je pač uvidel, da nocoj ne more nikamor, ker je noč temna in je pot čez goro težka, zaradi tega bi lahko zašel v črni goščavi. — »Kam naj se skrijem čez noč?» je ugibal. »Tu na mahu ne morem ostati. Noč bo strupeno mrzla in lahko zmrznem... Hm, najbolje bo, če se splazim v svojo bajto. Duri zaklenem in se potuhnem v čumnati pod klopjo. Ponoči me pač ne bo birič iskal, in tudi krivonogi stric ne pride nocoj pome. Saj mi je rekel, da pride zjutraj navsezgodaj. Pa

bo gledal, ko pride, in bo strašno sukal križaste oči ... Pa naj gleda — hehe!»

Koclja se je polotila dobra volja in še mar mu ni bilo črne noči, ki se je bila razgrnila nad zagorskim svetom. Vse je molčalo okrog v gluhi tišini. Doli na vasi so žarela nizka okenca v rdečih lučcah, in na nebu so gorele velike, žareče zvezde. Mrzel veter je zavel skozi zagorsko dolinico, da je Koclja na vso moč zazebló. Spoznal je, da mora biti že pozno. Zato se je splazil iz goščave in je odšel preko temnega pašnika. Prišel je na cesto in je spel počasi, oprezno in previdno proti bajti. Stokrat se je pač ustavil in je poslušal. Ali ker se ni nič zgenilo okrog bajte, je stekel naglo s ceste. Urno je odprl duri in je smuknil v vežo. Zaklenil je duri in jih je močno zapahnil. Potem se je pa splazil v čumnato. Tipal je po polici kraj duri, da bi našel vžigalice. No, naposled jih je vendar našel in je užgal debelo, neokretno lojevko. Postavil jo je na črvivo mizo, sam pa je sedel na trdo klop. Gledal je okrog po borni čumnati, in v srečanju mu je postalo zopet tako čudno kakor davi pri pogrebu stare matere.

»Hopsasa!» je vzdihnil Kocelj, in bridkost se mu je razlila po vsem srcu. »Čemu ste umrli, stara mati? Glejte, zdaj pa moram biti sam, in biriči in krivogledi strici me preganjajo in me hočejo nabiti ... Oj, stara mati, stara mati! Čemu ste morali umreti? Tako hudo mi je — tako hudo mi je! Stara mati, oj, stara mati! Ali me slišite?«

Kocelj je zakril obraz z rokami, in debele solze so se mu potočile po licih. Jokal je bridko, da se je kar tresel. Toda brž se je premagal in je dvignil glavo. Trikrat je šinil z rokavom preko oči in je rekel ves nevoljen: »Čemu se cmerim in kremžim? Rajši naj gledam, da povežem svojo culico in da ubežim biričem in nemarnim stricem. Zato pa glej, Kocelj, glej — hopsasa! Zdaj se pošteno obrni, če hočeš biti jutri v mestu in če nočeš, da te pograbiyo kremplji krivogledega strica. Obrni se, Kocelj, in ne javkaj!«

In je poskočil na noge in se je dolgo sukal po siromašni čumnati. Vse svoje borne stvari je povezal v culico, ki jo je zadrnil z močno vrvjo. Vrgel jo je na mizo in se je globoko oddahnil. Tam v miznici je iztaknil kos črnega kruha in se je domislil, da že ves dan ni bil ničesar jedel. Posmejal se je in je pričel griziti kruh z močnimi zobmi.

Potem pa je ugasnil lojevko. Pretegnil se je trikrat in je zamrmral: »Ne boš me, birič s krivo sabljo! Ne boš me, stric s krivimi očmi in krivimi nogami! Hehe, vama rečem še enkrat, ne bosta me!«

In se je splazil pod klop in se je zleknil. Pa še preden so minili trije trenutki, je Kocelj že trdno spal ...

(Dalje prihodnjič.)

STRIC PAVLE:

Izprehodi po Beogradu.

(Dalje.)

imo hotela Slavije krenemo desno v široko Šumadijsko ulico z nasadi ob strani, ki se kaj naglo razvija, in že začenja po njej voziti nova proga električne železnice. V tej ulici stoji veličastna stavba »Učiteljski Dom«. To je zavetišče dece srbskega učiteljstva, ki obiskuje beogradske srednje in visoke šole.

Ko dospemo na vrh njenega klanca, se nam odpre krasen razgled. Kot podaljšek Šumadijske ulice drži nizbrdo »Bulvar Oslobođenja«, za njim se dvigajo pred našimi očmi brežuljki: Pašino brdo, Dušanovac, Topčidersko brdo, v ozadju pa je široka kupola Avale, kjer je srbski grob »neznanega junaka«, veličastni spomenik na svetovno vojno.

Ob tej prirodni lepoti se ti res nehote zaustavi korak. Solnce in le solnce se razliva po Topčiderskem brdu, koder mu žarki pečejo grozdje po vinogradih in zlatijo vile beogradskih bogatašev, solnce nareja Avali vrh vijoličast. Solnce je tam zadaj za Šumadijo, od koder je vzniklo tudi prvo solnce srbski svobodi, ko so pred dobrimi sto leti počeli prvi srbski vstanki proti turškemu robstvu. Tam izza Topčiderskega brda je prišel Kara-Đorđe s svojimi vstaši, da prežene iz Beograda Turke in osvobodi srbsko rajo. Tu gor po sedanjem Bulvarju Oslobođenja so prihajali in raz Topčidersko brdo so se oglašali prvi topovski strelji, oznanjujoč zarjo srbske osvoboditve. In danes stoji kot spomin na tiste dni, kot spomenik Kara-Đorđevim junakom tik pod nami »Karadordev park«, imenovan tudi »Park oslobođenja«.

Le nekaj korakov nizdol in v njem smo. Najprej pridemo v gornji, novejši del. Na prostorni jasi stoji tu med nasadi spomenik iz sivega domačega kamena: prileten vojak v sedanji vojaški opremi, a obut v šumadinske opanke; prikazuje nam starega junaka borca, pristnega, čokatega Šumadinca, »trečepozivnika«, ki je začetkom svetovne vojne pohitel na kraljev ukaz pod bojno zastavo, da brani svojo domovino pred vpadi grabežljivega soseda. Spomenik so postavili najstarejši vojaki naše vojske v spomin padlim »tretjepozivnikom« v svetovni vojni. Spomenika na najnovejše dogodke, poslednje boje za osvoboditev in uedinjenje narodovo pač niso mogli postaviti drugod kot tam, kjer že stoji spomenik prvim borcem za srbsko svobodo.

In takoj, ko vstopimo mimo kamenitega vojaka v lipov drevored, zapazimo že oddaleč tudi stari spomenik: visok, bel kamen — kakor nagrobni kamen s križem na vrhu. Napis na njem pove, da ga je

l. 1836. postavil srbski knez Mihajlo Karađorđević v spomin junakom svojega slavnega deda, ki so na tem mestu dobili prostor za večni počitek.

Sedimo na senčno klop v krogu ob spomeniku in poslušajmo na kratko žalostno, a veličastno zgodbo prvih srbskih bojov za Beograd!

Spomenik „trećepozivnika“

Kara-Đorđe se je približal Beogradu že leta 1804., to je bilo v prvem letu srbske vstaje, in še to leto je že taboril s svojimi rudniškimi, jagodinskimi in požarevaškimi odredi na Vračarju, to je baš na tem delu sedanjega mesta, v katerega smo dospeli tudi sami po Šumadijski ulici. Odtod je uprizarjal napade proti Beogradu, a Turki so se poylekli za trdno mestno obzidje, kjer jim Kara-Đorđe ni mogel do živega s svojo malo vojsko, ki jo je še moral vedno cepiti, da v notranji zemlji brani osvobojenega seljaka od večjih in manjših

turških vojaških oddelkov. A Turki v Beogradu niso imeli miru pred junaškim srbskim vodjem niti v trdnjavi sami, kjer jih je često obstreljeval s topovi, niti niso bile varne pred njim njihove čete, ki so izpadale iz Beograda proti Vračarju in Topčiderskemu brdu.

V sličnem položaju je bil Kara-Đorđe leta 1805., ki je poteklo v večjih in manjših praskah v notranjščini, in v katerem se je na jesen obrnil s svojo vojsko na vzhod ter končal boje z zavzetjem turške trdnjave Smederevo ob Dunavu. Leta 1806. pa je že spomladi moral zbrati vso svojo vojaško silo proti redni turški vojski, ki je hotela udušiti srbsko ystajo. Proste roke je dobil šele po veličastnih svojih zmagah, prvi pri Mišarju, kjer je ljuta bitka trajala od 1.—4. avgusta¹ 1806. leta, in drugi pri Deligradu dne 22. septembra istega leta, s katerima je udaril Turke tako, da je pomiril in zavaroval notranjost Šumadije.

Poslej pa je mislil na odločilni napad na Beograd, zakaj vedel je, da ni pričakovati trajne svobode za srbskega seljaka, dokler je mesto v turških rokah in dokler je tu glavno zavetišče turške sile. Z rečenima zmagama je prešla vsa Šumadija v njegovo oblast, tedaj pa povede vso svojo vojsko 18.000 mož pod Beograd. Razporedi jo po Topčiderskem brdu ter po Vračarju in dne 22. novembra 1806. l. začeta 22 njegova topova grmeti proti mestu. Ko mu v prihodnjih dneh dospe še več moštva, se odloči za napad v jutru pred zoro dne 30. novembra — na praznik sv. Andreja Pravoslavnega.

Ravno ta dan so tudi Turki imeli svoj mohamedanski praznik, na katerega so se po svojih običajih pripravljali s postom in že nekaj dni poprej niso čez dan ne jedli ne pili in ne pušili. Jed, pijačo in kajenje ob teh dneh odlagajo za noč, preko dneva pa se izprehajajo ali spe, oblečeni v najlepša oblačila. Te njihove navade je poznal tudi Kara-Đorđe in je z njimi računal. Na dan pred sv. Andrejem je otvoril na Beograd hud topovski ogenj, da Turki v mestu niso mogli počivati, še manj spati; svojemu vojaštvu, ki ga je že prej odredil in mu odkazal mesta za napad, pa je dovolil počivati. Ponoči se je tiho približal Beogradu, zasedel mestna vrata, vdrl skozi nje in še predpoldne je bilo mesto njegovo, Turki pa so se zaprli v gornjo trdnjavo. Tu so se pač obdržali preko vse zime in šele 20. marca l. 1807. so jo zapustili.

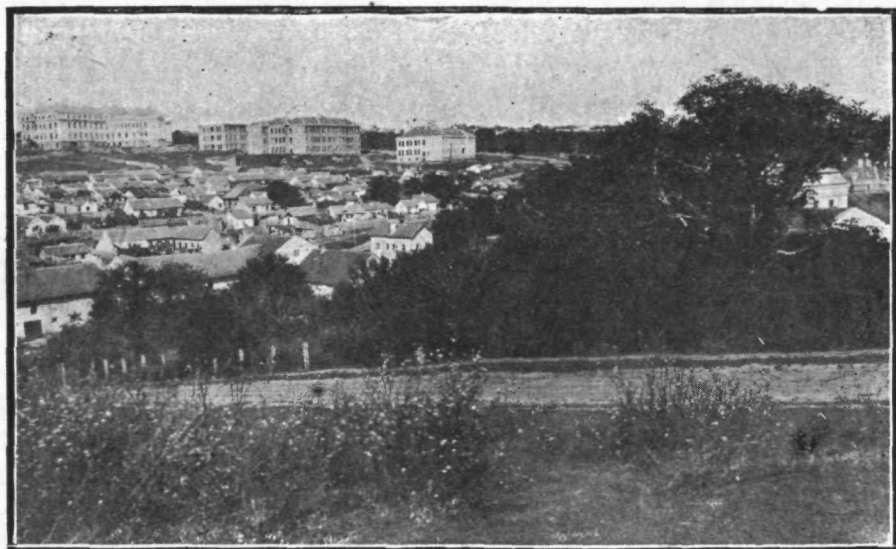
Srbske junake pa, ki so padli pri tem napadu, a njihovih trupel niso mogli odpraviti v oddaljena domača sela, so pokopali na Vračarju, in na mestu njihovih grobov se dviga danes Karađorđev park. Edino Vasa Čarapić, ljubljeneec Kara-Đorđev, ki je padel istega dne,

¹ Datume navajam po pravoslavnem koledarju, kakor jih navajajo srbske zgodovinske knjige, in ki je za 13 dni za našim. — P.

je bil na lastno željo pokopan v samostanu Rakovici južno od Beograda.

Kamorkoli se ozremo po Beogradu, nam stopa pred oči zgodovina preteklih dni; sedanjost pa nas sili, da gledamo, kako mesto raste in se širi.

Tam zunaj parka preko Bulvarja Oslobođenja eto ti zopet novo naselbino! Takoj na vrhu mogočne, novodobne stavbe, za njimi v dolgem redu naprej zopet druge. Prve so poslopja medicinskega oddelka beogradskega vseučilišča, za njimi pa so bolnice in razni zdravstveni zavodi; 45 večjih in manjših poslopij. Vsa so postavljena na gornjem robu tako zvane »Jagatan-Male«, ki se od tega severnega roba spušča v večji ali manjši strmini do še neurejenega Mokroluškega potoka v znožju Topčiderskega brda. In po tej strmini morete videti

Jatagan-Mala

Vzhodni del. V ozadju na desni »Karađorđev park«, na levo od parka poslopja nove medicinske fakultete, dalje nova bolniška poslopja, spodaj hišice po Jatagan-Mali. Prav spredaj Mokroluški potok

čuda, ki bi jih človek ne pričakoval niti na robu velikega mesta. Tu so pozidane nove tvornice, nove hiše pa hišice in koče in kočice, vse do prav malih, narejenih iz blata in desek. Ob velikem pomanjkanju primernih stanovanj v samem Beogradu so se zatekli na Jagatan-Malo delavci in dninarji, siromaki brez strehe ter postavili sebi in svoji družini najskromnejši dom. Za kako dolgo? Pač le, dokler rastoče mesto ne odnese teh kočuric ter tudi na Jagatan-Malo ne postavi modernih vil in velikih tvornic.

Kakor na tej strani Karađorđevega parka raste to začasno mesto, tako pod drugo njegovo stranjo že počasi izginja podobna naselbina, ciganska »Čubura«. Tu sem so potisnili cigane domačine že pred desetletji od Dunava, kjer so danes le še redki. In kdo ve, kam jih potisne val naraščajočega mesta čez desetletja? Zakaj v mestu samem

Jatagan-Mala

Skupina hišic po pobočju

se cigani stalno ne počutijo dobro; sem prihajajo moški zvečer, da igrajo na gosli po beogradskih gostilnicah in kavarnah, ženske pa zjutraj prinašajo na beogradske »pijece« domači pridelek — zelenjavo in kuretino.

(Dalje prihodnjič.)

Čriček ob trgatvi.

Črn-bel, črn-bel,
grozd je zrel!

Prinesite vse keblice,
da napolnimo kadice!

Grozd je zrel:
črn-bel, črn-bel...

Albin Čebular.

IVO TROŠT:

Največja žrtev.

Pravljica. — V spomin rajni materi.

Kraljici Veri v Deveti deželi je doraščal edini sin Milozvan, ki je imel na svetu najboljšo mamico. Njeno srce je neprenehoma drhtelo za sinovo srečo, za njegovo zlato bodočnost. Kraljevič se je pripravljaj, da zavlada svoji deželi, svojemu narodu v slavo svoji rodovini. Materino srce je poznalo njegovo vihravost in je krvavelo v negotovosti za njegovo srečo. Dosti krat je, ko je bil še mlajši, zašel na krivo pot, a se je vselej skesan vrnil. Mamica se je bala, da bo nekoč njegov kes ostal z njim na poti, odkoder se ne vrne več: sramota ga prehití ali pa smrt, in njena skrb bo zaman. Mladi princ se je po vsaki krivici tesneje oklepaj kraljice matere, ko je našel zopet pravo pot v nje lastno srce. Poslednjič ga je svarila pred nastopom vladarstva: »Ko ne bo več mene, ne najdeš niti poti več k pravičnosti. Na poti krivice pogineš neslavno in grešno!« Milozvan pa zagotavlja mater: »Samo spomin nate, draga mamica, me obvaruje zlobe za vso bodočnost!« Mamica se neverjetno nasmehlja svojemu edincu: »Ko bi se znal ogibati izkušnjav, bi se ti ne bilo treba vračati.«

Na te besede ni znal Milozvan odgovora. — Mladi kraljevič prejme kraljevo krono in privede v grad mlado kraljico. Vsa širna država se veseli s kraljem mlade sreče. Izza devete gore je došla na svatbo vedeževalka, ki je prorokovala kralju Milozvanu po poroki, da bo vreden največje žrtve v svojem življenju.

Stara kraljica Vera je premišljala na tihem, kaj bo največja žrtev za nje sina. Ni mogla doumeti prorokbe. Največja žrtev in pokora bi se zdela kraljici Veri, ko bi nebo zahtevalo od nje sina edinca, ki ga sedaj obožuje vsa rodovina in vsa Deveta dežela. Iskreno je molila za njegovo srečo v dolgem, dolgem življenju, polnem sijaja in veličastva.

*

Sina Milozvana sta prevzeli slava in bogastvo. Začel je vladati po svoji volji, živeti razuzdano in pohujšljivo in trdil, da je edino tako življenje vredno človeka, ki ni za kazen na svetu, marveč za veselje, za zabavo, naj že uživa svoje ali tuje; ves svet je naš.

Žalovala je mlada kraljica in objokovala svojo nesrečo kraljica mati. Vsa obupana sporoči sinu kratko: »Vse si mi bil na svetu, sedaj mi nisi nič; še veliko manj kot nič, ker se tebe sramujem, kakor se sramuje vsa rodovina in vsa država tvojega divjaškega življenja.

In vse bi bila kdaj žrtvovala zate. Danes nisi vreden, da žrtvuje zate en sam las poslednji postopač in dosmrtni kaznjenec v kraljevini. Zares si dosegel največjo žrtev, a žrtev si ti sam, žrtev svojim strastem, žrtvovalec svoje lastne sreče!»

Kralja niso poboljšale te stroge, a modre besede. Posmehoval se je »postni propovedi« in nadaljeval svoje žrtvovanje. A razuzdano življenje ga je pogreznilo v nevarno bolezen. Zdravniki so obupali, da bi ga bilo možno rešiti, ker kralj ne zna premagati samega sebe, da bi se držal potrebnih navodil. Narodu pa ni bilo mnogo za življenje razuzdanega kralja, niti kraljici soprogi in otrokom. Nevoljno so se obračali od očeta pohujšljivca. Toda bolezen je Milozvana obvarovala, da ni mogel nadaljevati starih pregreh. Oziral se je žalosten po svojih dragih, ki jih ni bilo pri njem, in ugledal je svoje napake in sebe na krivi poti. Začelo se mu je v mlade žile vračati zdravje. Približali so se mu prejšnji prijatelji, približali kralju veseljaku tudi domačini. Mati Vera je pa dejala: »To ni njemu v korist, kakor ni ozdravljenje njegova zasluga. Dobro znamenje bi bilo, ko bi bil z lastnim trudom ostavil zlobo, a ker je zloba ostavila njega, je znamenje, da se lahko povrne, ko bo njegovo telo zanjo zopet pripravna posoda, leglo pregrehe. Škoda, škoda!«

Milica, prvorojenka mladega kralja, se je zares veselila, da je ozdravel ljubi atek. Posedala je ob njegovi postelji dolge popoldneve. Niso ji mogli ubraniti. »Samo enega očeta imam. Pustite me, naj se veselim z njim njegovega ozdravljenja!« Pustili so jo.

Deklica je tolažila očeta zaradi izgube ljubezni kraljice matere in mu pripovedovala o svoji mladostni sreči tako, kakor znajo samo nedolžni otroci. Mladi kralj se je spominjal v teh urah sam svojih mladih let, ko je zanj drhtela in trpela njegova mati. Rad je poslušal kralj Milico in po njej sporočal kraljici Veri pozdrave. In sprijaznili so se po otrokovem posredovanju oče, mama soproga in kraljica mati. Vse je kazalo, da je zvezda kraljeve sreče v Deveti deželi bila zašla samo za oblak in se sedajle prikazala v novem, še lepšem sijaju.

Bolezen se je zares poslovila z Milozvanom. Kralj sam je zopet živel pravo kraljevsko življenje s kraljevsko dostojnostjo, zmernostjo in resnobo.

*

Ali kakor da ne sme počivati trenutek sreče v kraljevi rodovini, zbolí hčerka Milica, kraljeva ljubljenska. Mogoče da so res dolge ure ob kraljevem ležišču otroku zrahljale zdravje, ali se je samemu nebu zdela potrebna prav takšna pokora, da utrdi očeta kralja v vsem dobrem in blagem ali da se zgrudi pod bremenom. Milice ne more rešiti vseh zdravnikov učenost, vseh lekarjev spretnost in izkušnja. Na veliko žalost kraljeve rodovine zaspi Milica za večno. Žalost kralja Milozvana je bila vseobsežna. Zanj se je bala kraljica soproga,

zanj se je bala kraljica mati, zanj se je krčilo v kraljevini sleherno vdaño srce. Mati mu je napisala ta-le list: »Umevam tvojo bol, moj sin, in žalujem s teboj. Tudi jaz sem imela otroka edinca, ki sem ga izgubila. Kdo ve, ali je bilo meni ondaj težje kot danes tebi. Res imam danes vnovič svojega otroka — a doklej? Premagaj svojo bol! Brez žrtve ni zmage. Verjemi, da trpimo vsi s teboj. Ta zavest ti bodi tolažilo.«

In polagoma se je vračalo v kraljevsko obitelj mirnejše življenje, zadovoljstvo in sreča. Z najoddaljenejših strani širne domovine so kazali državljani na dvor: Glejte, kako ljubko gnezdece si je spletel naš kralj, naš Milozvan!

(Konec prihodnjič.)

Ptiček in zarja.

*Pa zarjo en ptiček šegavo pobara,
če res — kar trde — je še mlada kot cvet?
Pokara ga zarja, odvrne, da stara
več tisoč že dolgih, neskončnih je let.*

*In čudi se ptiček: »Da brcne te kural!
Kako pa, da svež je tvoj čar in tvoj kras,
čeprav si že stara, prastara babura?
Ha, morda poslikan le tvoj je obraz?«*

*Pokara ga zarja: »Poredni capinček,
kako si navihan!« ... Pristavi smejoč:
»No, koliko star si pa ti, frkolinček,
ko skoraj še gol si? — En dan, eno noč?«*

*A ptiček kar naglo jo z grička popiha,
ker skoraj ga v srčku je majčkeno sram.
»I, kaj bi ji pravil, kaj star sem,« zakiha,
»ko tega jaz sam še ne vem in ne znam!«*

Miroslav Kunčič.

Jesenska pesem.

*Zaspano, medlo sije solnce ...
Na tleh leži rumeno listje,
v vrheh ječi jesenski veter.*

*Poljane puste so in prazne,
po rebrih je obrano drevje;
pokojno, tiho je povsod ...*

Lado Jeršek.

IVANKA KALINOVA:

Onstran Karavank.

Ob petletnici plebiscita.

o nekaterih dnevih neviht in viharjev je bila v jutro tretjega ponedeljka meseca avgusta naša bela Ljubljana zavita v gosto, neprodirno meglo. Hladno je sicer bilo, vendar pa nismo prav zaupali megli, če se bo pravočasno in rade volje umaknila solncu ali pa se bo mračna in zlokobna razgrnila preko gorenjske ravni. Toda ko je vlak odpihal z naše nove postaje Medno proti Medvodam, je začela kukati izza meglene koprene najčistejša sinjina, in starodavni Kranj se je že zableščal v bajni lepoti poletnega jutra. Kakor umiti v jutranji rosi so odkrivali gorski velikani svoje glave. Mimo tolikrat občudovanih, nikdar nagledanih prirodnih krasot je hitel vlak proti Jesenicam. Naš cilj je bil onstran Karavank — tako blizu, pa vendar tako daleč, daleč.

Na Jesenicah smo izstopili. Že med vožnjo nam je povedal izprevodnik, da moramo na Jesenicah prestopiti v »nemški vlak«. Zbolelo me je pri srcu. Ta »nemški vlak« vozi preko najstarejših slovenskih krajev. Spotoma smo morali že tudi oddati potne liste, ki so nam jih potrjene vrnili na Jesenicah. Na križiščni postaji Jesenice živahno vrvenje! Počakati smo morali na odhod vlaka čez Bohinjsko Bistrico v Julijsko Benečijo, potem pa smo prišli potniki za Avstrijo k pregledu prtljage. Ni bila to posebna težava. Carinarnik je posegel enkrat, dvakrat v kovčeg in videč v njem le nekaj perila, je bilo vse opravljeno. In potem smo odšli z jeseniškega kolodvora zopet po stopnicah navzdol in navzgor in vstopili smo v »nemški vlak«. V vseh oddelkih so gorele luči, saj je skoro vsa proga Jesenice-Podrožica velik, 8 km dolg predor pod Karavankami. Na levo se kaj hitro odcepi proga proti Mojstrani, na desno pa sem po kratki vožnji zagledala začetek karavanškega predora, veliko temno votlino, ki nas je pogoltnila vase. Mislim, da je za vsakega Slovenca, ki se vozi prvič po plebiscitu skozi karavanški predor, ta vožnja težka in temna. Jaz pa sem se vozila sploh prvič. Nekateri sopotniki so se krepčali z jedjo in pijačo, kar nas je bilo Slovencev, smo strmeli brez besed ven v gluho temo predora, a naša misel je bila ena in naša toga ena — velika in pekoča.

V misli zatopljeno, me je skoro presenetila dnevna svetloba. Vlak se je ustavil, in »Rosenbach« je zazvenelo ob vlaku. Nihče ni smel izstopiti, preden se ni izvršil pregled avstrijske carinarnice. Pa je bilo tudi to kmalu opravljeno. Izstopili smo. Precej veliko postajno poslopje z dobro restavracijo, nekoliko proč od postaje lepo novo poslopje za carinarske urade in s stanovanji za carinarske uradnike, nekoliko bolj oddaljena »Volksschule« s »Turnhalle«, lep nov hotel

s tujskimi sobami, to je Podrožčica. Vprašali sva s sestro v slovenskem jeziku za pot v Št. Jakob. Pa se je stari ženici, ki nas je pozdravila z »Grüß Gott«, razjasnil ves dobrodušni, nagubani obraz in natančno nama je povedala, naj greva najprej na desno po mali cesti, potem pa mimo »riža« na levo. Znana nama je bila posebnost izpuščanja glasnika »k« v okolici Št. Jakoba. Zato sva vedeli, da je »riž« naš križ, »amen« naš kamen, »aj« pa naš kaj.

Po tričetrturni hoji sva zazrli visoko na gričku belo cerkvico, Št. Jakob. Težke dni je zrla ta stavbica v maju l. 1919. Domači slovenski fantje so sprosili cerkovnika, naj jih pusti v zvonik. Ker stoji cerkvica na strmi višini, bi bilo od tam lahko odbijati napade nemških čet. Pa so zvedeli sovražniki za skrivališče, in ob ljutem napadu se je zrušil ves gornji del zvonika. Nova streha še priča o težkem dogodku.

Sv. Jakob v Rožu

Tudi še drugače je ta cerkvica polna slovenske zgodovine. »Grobovi govore« sem nehote vzkliknila, ko sem hodila po pokopališču. Skoro vsi nagrobni spomeniki s slovenskimi napisi pričajo o narodnosti prebivalstva. Stala sem pred grobovi rodovine Janežičeve iz Leš in s solznimi očmi čitala nagrobni napis žene-matere, rojene l. 1810:

»Z velikim trdom si nas porodila,
v skrbah, težavah hudih odredila,
učila nas Vsevišega častiti,
rojake in slovenski rod ljubiti,
zato podeli naj Ti večni mir
stvarnik sveta, vse milosti izvir.«

V Lešah pri Št. Jakobu je bil tudi rojen Anton Janežič, katerega delo je rodilo v slovenskem slovstvu tako dragocene sadove. V »Slo-

venskem Glasniku» je zbral ves tedanji mladi pisateljski rod k skupnemu delu in v početni zgodovini »Mohorjeve družbe« je z zlatimi črkami zapisano Janežičevo ime.

Tako čudovito lepo je gori pri cerkvici Št. Jakoba zjutraj, ko je dolina še vsa zagrnjena v belo megleno kopreno, planinski vrhovi pa že strme s svojimi čistimi vrhovi v sinje nebo. Pa je skoro še lepše zvečer, ko zamira večerni ave nad mirnimi vrhovi temnih smrek in zadnji pojemajoči zvoki hite tja nad nebotačne vrhove proti prvim prižigajočim se zvezdam. Le trkajte na nebo, vi grenko sladki zvonovi Rožne doline, in prosite, naj On tam gori ne zabi, da hrepene tu doli zvesta, v trpljenju preizkušena srca po svobodni slovanski domovini!

Kraj Št. Jakob sam je majhen. Župnišče je velika lepa stavba, v spodnjem delu ima izobraževalno društvo sobo z odrom. Tam igrajo

Humperški grad nad Dravo s pogledom v Rožno dolino (Rož) proti Sv. Jakobu

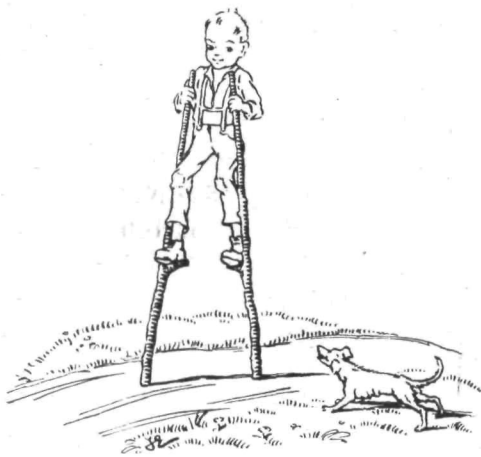
pridni zavedni šentjakobčani »Miklovo Zalo« in druge igrokaze. Tudi sirotišnica v Št. Petru, ki jo vzdržujejo šolske sestre iz Maribora, prireja slovenske igre. Lepaki na hišah so za 8. september napovedovali uprizoritev igre »Izgubljeni raj«. Da bi ne tičalo v tem izrazu toliko bridkega za nas!

Št. Jakob ima nekaj nad vse zavednih slovenskih hiš. Kdor gre skozi Rožno dolino, se naj oglasi v Št. Jakobu pri Kobentarju, po domače Vidmanu. In ko bo zapuščal to uprav slovansko gostoljubno hišo, jo bo zapuščal s trdno zavestjo, da je slovanska narodnost v tem ljudstvu zakoreninjena pregloboko, da bi jo mogel izrvati tujčin. Bo menda res, kar nam je oduševljeno pravila ljuba znanka iz Roža. Na večer pred sv. Cirilom in Metodom zažigajo v Rožni dolini ali — bolje rečeno — po vencu gorá, ki obdaja Rož, kresove. Pa je baje teh plam-

tečih luči slovanske zavesti vsako leto več. Nemci so minulo leto dejali: »Ali se rodi v Rožu vsako leto več Slovencev?«

Iz Št. Jakoba smo prišli v pičli uri v vas Podgorje. In na tej poti se nam je pokazal del Rožne doline tako nepopisno lep, da sem dejala: »Rožna dolina je roža Koroške!« Nebo je bilo modro, dan topel, toda ne vroč in solnce je oblivalo Rož in odkrivalo v prelestni luči vse njegove lepote. Na eni strani nas je pozdravljala naša ljuba Golica, visoki Stol in prekrasna koroška Jepa, na drugi strani se je pod Jer vrhom svetlikal zvonik Št. Ilja in Drave blesteči pas se je kazal le v kratkih progah liki jezercem. Z vsakim korakom so se odkrивale za bližnjimi vrhovi nove krasote, oddaljeni vrhunci gorá. Tam daleč, daleč na vzhodu se je kazal Visoki Obir, na zahodu pa Dobrač, v njegovem podnožju se razprostira Zilska dolina. Podgorje, rojstna vas Andreja Einspielerja, »očeta koroških Slovencev«, je lična vasica ob progi Področčica-Celovec. Prav tik ob smrekove gozde je potisnjena s svojo lepo gotsko romarsko cerkvico. Cerkvica slovi kot božja pot. Ima lepe slike in na desni strani iz lesa izrezljan oltar. Ta oltar so po obljubi darovali Dunajčani po turški oblegi Dunaja v letu 1683. Pred nevarnostjo so baje obljubili zlat oltar, po odvrnjeni nevarnosti pa so poslali lesenega. Ko sem v cerkvici zagledala lep misijonski križ z napisom »Reši svojo dušo«, mi je srce iskreno zaprosilo, da bi Bog tudi rešil in ohranil vse te slovenske duše, ki se v milem materinem jeziku zatekajo k Njemu v iskreni molitvi.

Solnce se je nižalo na zaton, ko smo se vračali s Podgorja proti Št. Jakobu. Vsa prostrana dolina s svojimi mehкими, zelenimi tratami je ležala že v senci, mirna in pokojna kakor sladka sanja, le od stoletnih skalnatih vrhov solnce kar ni moglo odtegniti svojih žarnih poljubov. V dušah nam je bilo sladko in zasanjali smo, da smo doma, v domovini. Da bi se uresničile te sanje naših src, da bi krasila Rožna dolina kot prekrasna roža krono Karadordževičev!

FRAN VLADIMIR TONČIČ:

Petar II. Petrović Njegoš.

Ob priliki prenosa njegovih kosti na Lovćen dne 21. septembra 1925.

ovćen! Misli vseh Jugoslovenov so dne 21. septembra t. l. letele na »goro svobode«, na Lovćen. Na Lovćen so se tega dne vračale med velikimi slavnostmi kosti velikega vladike in pesnika svobode — Petra II. Petrovića Njegoša. Za majhno Črno goro je Lovćen tako velikega pomena, kakor je za nas danes Triglav in Snežnik. Ta hrib, ki se na eni strani strmo spušča k Boki Kotorski, je »ključ svobode« za Črno goro, ker zapira in zakriva na drugi strani malo kamenito pokrajino črnih gorá, kjer prebiva siromašno, a junaško in svobodoljubno prebivalstvo. Z Lovćena se nudi krasen razgled na naš Jadran, na vso Črno goro in na dalmatinsko obalo. Dviga se nad Cetinjem in Njegoši, kjer je bilo več stoletij središče Črne gore.

Tam na Njegoših se je rodil dne 1. novembra 1813. Petar Petrović Njegoš, a na krstu so mu dali ime Radivoj ali Rade, po priimku pa se je zval Tomov. Njegov stric je bil Petar I., vladika in gospodar Črne gore. V Črni gori je vladal takrat običaj, da je bil vrhovni cerkveni predstojnik — vladika — obenem tudi posvetni vrhovni poglavar — gospodar.

Leta 1825. ga je vzel stric k sebi na Cetinje, da se šola v Cetinjskem samostanu, odkoder ga je kmalu poslal na Toplo v Boki Kotorski k menihu savinskega samostana Josipu Tripoviću, ki je bil tedaj na glasu kot dober učitelj. Čeprav je stari vladika skrbel, da dobro vzgoji mladega Radivoja, vendar ni bil njega določil za svojega naslednika, ampak njegovega starejšega brata Đorđa (Jurija), ki ga je v ta namen poslal v Petrograd. Đorđe se je pa odrekel meniškemu stanu ter je namesto meniškega plašča in kamilavke (meniške čepice) opasal sabljo in vstopil v rusko konjenico. Tedaj je Petar I. takoj določil mladega Radivoja sebi za naslednika. Ko je l. 1827. došel na Cetinje znani pesnik Simo Milutinović-Sarajlija, je postal tajnik starega vladike in učitelj Radivojev. Proti koncu leta 1830. umre Petar I., a v svoji oporoki imenuje Radivoja za »naslednika, upravitelja in branitelja vsega, kar pripada narodu, cerkvi in njemu«.

Tako je torej bilo Radivoju komaj 17 let, ko mu je pripadlo nasledstvo Petra I., a naloga, ki ga je čakala, je bila že sama po sebi težka. Čas je namreč zahteval, da se preuredi Črna gora, ki je bila dotlej, kar se uredbe tiče, na nizki prvotni stopnji, posebno pa da se privede do državne skupnosti in samostojnosti. Črna gora je bila dotlej skupina napol neodvisnih, a napol odvisnih gorskih plemen, ki

so sedaj vladiko slušali, sedaj ne, in ki je potrebovala, da se izpremeni v pravo državo, njihov cerkveni starešina pa v pravega vladarja. Pred vsem je ukinil »gubernatorstvo« (upraviteljstvo), ki je ostalo — čeprav samo po imenu — od onega časa, ko so se proti koncu XVII. stoletja združili z Benečani, a »gubernatorja« (upravitelja) Vuka Radonjića prežene iz Črne gore. Tako se osvobodi tekmeča, ki bi mu bil na poti v njegovi posvetni vlasti. Leta 1831. je mladi Rade postal menih v Peči, kjer ga je posvetil ondotni patrijarh kot arhimandrita cetinjskega samostana, pri čemer se je dosedanji Radivoj — na čast pokojnemu vladiki — prozval za Petra. On je sedaj napravil prvi

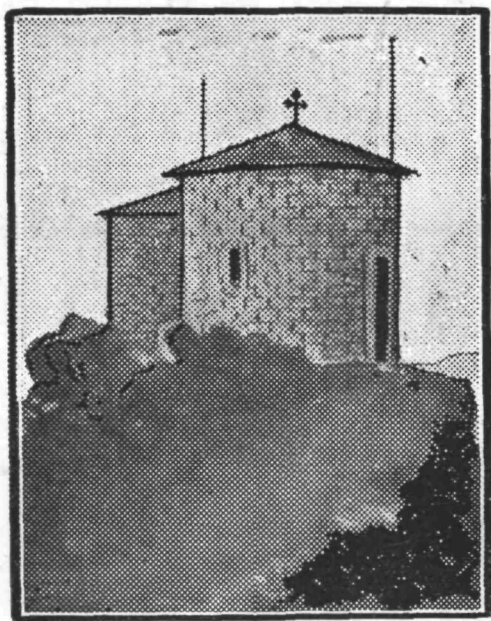
Petar II. Petrović Njegoš

korak k državni uredbi Črne gore. Osnoval je »senat« kot »veliko sodišče« za vso državo in »gvardijo« (stražo) 164 mladeničev, ki je morala s silo, kjer bi bila potreba, izvršiti sklepe senata in pomiriti kot »malo sodišče« spore v okrajih.

Ko je tako uvedel red v državi, se odpravi Petar II. meseca junija 1833. v Petrograd, da ga posvetijo za vladiko. V Petrogradu je bil lepo sprejet in takoj posvečen v vladiko, a s svojim razumnim vedenjem in z lepo zunanostjo si je pridobil naklonjenost carja Nikole, njegovih dvorjanikov in drugih odličnih Rusov, tako da se je vrnil kot prvi v Rusiji posvečeni vladika črnogorski in priznan varovanec ruskega carja in ruske vlade. Ko se je vrnil iz Rusije, je takoj na

Cetinju ustanovil prvo osnovno šolo v Črni gori, za učence pa je uredil »blagodejanje« (konvikt) v samostanu. V začetku l. 1834. je osnoval tudi tiskarno, iz katere je najprej izšel njegov prvi pesniški sad »Pustinjak cetinjski« (Cetinjski puščavnik). Leta 1836. je potoval drugič v Rusijo in tam izprosil izdatnejšo pomoč ruske vlade Črni gori. Sedaj je imel torej več sredstev na razpolago in je začel delati ceste, zidati skladišča za žito, še eno šolo, večjo stavbo zase in za senat itd., a uredil je tudi svoje odnošaje z Avstrijo.

Mnogo neprilik mu je povzročal skadrski paša Skopljak. Vse vojne, ki jih je vodil vladika Petar II., so imele to svrho, da si Črna

Njegoševa grobnica na Lovčenu

gora ohrani ona zemljišča, katera je pridobila v prejšnjih bojih. Dva-krat se je moral junaško biti s Turki. Leta 1844. je prejel naslov mitropolita. Leta 1847. je bil tudi na Dunaju, kamor se je napotil, da v neki zadevi posreduje, a ko se je vrnil, je dobil doma nered, ker so se mnogi Črnogorci, podkupljeni od Osman-paše, uprli in uprizorili vstajo, ki jo je moral s silo udušiti.

Ko je napačilo viharo leto 1848., je takoj izdal proglas na prebivalstvo Boke Kotorske in Dubrovnika, naj bo s srcem in z dušo vdano svoji narodnosti ter zvesto in poslušno banu Jelačiću. Ko se je pa ban Jelačić na čelu Hrvatov začel vojevati z Madžari, tedaj je vladika z navdušenjem opazoval te dogodke, ker je bil prepričan kot

največji Slovan tedanje dobe, da je že napočil čas, ko se bodo vsi Slovani osvobodili izpod tujega jarma. Vladika je nekoliko časa pred novembrom l. 1848. pismeno ponudil Jelačiču svojo pomoč, a ko se mu je Jelačič zahvalil zanj, izgovarjaje se, da pomoči ne potrebuje, mu vladika ponovno ponudi svojo pomoč, dajoč odduška kot nikjer drugje svojemu plemenitemu jugoslovenskemu domoljubju in svojim upom v Jelačiča. »Tebe je tajna sudbina« — mu piše — »na čelo južnih Slavena postavila...«

Ker se ti njegovi upi niso uresničili, je začel bolehati, a bolezen se mu je od žalosti poslabšala. Tako bolan je iskal zdravja v Italiji. Bil je dvakrat v Benetkah in v Napolju, toda izlečil se ni več. V svoji bolezni se je tako nekega lepega dne zopet vzpel na Lovčen in od tam gledal proti ljubljeni svoji Črni gori in proti ostali — takrat še podjarmljeni jugoslovenski zemlji in odločil: »Tu neka mi se iskopa grob!«

Dne 31. oktobra 1851., še niti 38 let star, izdihne svojo veliko in plemenito jugoslovensko dušo. Že pred smrtjo si je dal sezidati na vrhu Lovčena cerkvico in grob, a l. 1855. so prenesli njegove telesne ostanke na Lovčen.

Leta 1916., ko je vihrala svetovna vojna in so Nemci zasedli tudi Lovčen, niso nemške tolpe niti mrtvih pustile na miru ter so z Lovčena odnesli njegove kosti. Dne 21. septembra 1925. so pa te kosti vrnili tja, kjer si je veliki Slovan sam izbral prostor, da mu naj počivajo.

Ne samo mala Črna gora, nego tudi vsa Jugoslavija mu ne bi mogla dati za večni počitek lepšega in primernejšega mesta.

FR. LOČNIŠKAR:

Dete se igra.

sako jutro opazujem pod oknom igrajoče se dete. Lepo jutro se razliva na zemljo, a dete ga ne vidi; ne vidi lepote okrog sebe, ker je preveč zaverovano v delo svojih rok. To je njegovo vse: delo, delo, delo. —

Iz kamenja in kosov opeke sestavlja že celo uro hišico, ki se mu sproti podira. A nikoli se dete ne razjezi, kvečjemu začuden »na!« se mu izvije iz prsi. In zopet začne iznova z isto potrpežljivostjo kakor prvič. Nič ne de, če se delo tudi sedaj ne posreči. Senca bridkega spoznanja mu nikoli ne zatemni jasnega obraza. Z istim veseljem gre zopet in zopet na novo delo.

Blagor ti, dete! Da bi bili vsi, kakor si ti!

JOSIP JERAS:

Deklice iz preteklosti.

(Dalje.)

ro-ho je bil eden najpogumnejših in najdrznejših lovcev svojega plemena, in mladeniči so si radi pripovedovali o njegovih junaških činih. Nihče se ni upal primerjati se s tem velikim starcem dolgih las in snežnobele brade, ki je izgubil svoje življenje na lovu. Kra-gula se je spominjala s strahom one borbe med Gro-hom in velikim medvedom, ki ji je bila priča pri vhodu v jamo.

Ta medved je bil hud sovražnik ljudi. Ko ga je Gro-hovo plemo pregnalo že pred tremi zimami iz prostornih jam, v katerih je bival, na bregu bistre reke in blizu šume, bogate na divjačini, se je še vedno vračal, renčajoč in preteč okolo svojega starega bivališča. Kadar ni bilo mož doma, se žene in otroci niso upali na plano.

Strašna žival, pretkana in pametna, se ni dala ujeti v nobeno past in nihče se je ni upal napasti na odprtem polju.

In vendar se ji je Gro-ha postavil nekega dne nasproti. Medved je namreč napadel neko žensko in medtem, ko se najhrabrejši niso upali približati se živali, je Gro-ho zagrabil za sekiro iz kremena in se zagnal proti živali. Medved je izpustil svojo žrtev, se vzravnal na zadnje šape in bil je tako velik, da ga ni bilo mogoče udariti po glavi. Ko ga je Gro-ho udaril z vso silo v prsa, je padel in pokopal pod seboj Gro-ha. Zasadil je svoje ostre zobe v njegovo grlo in ga umoril. Ko se je znočilo, se je medved počasi oddaljil.

Zdaj je spal Gro-ho večno spanje, a Kra-gula je bila zamišljena. Ta večer je ostala doma sama od vsega plemena; moške so šli pregledat pasti, ki so jim dobavljale vsakdanjo hrano, ženske so nabirale dračja na robu šume.

Solnce je zahajalo in pošiljalo poševne žarke v notranjost jame. Kra-gula se je vzraynala; njene nagubane obrvi in nekoliko trdi pogledi so izražali odločen sklep.

Dobro ji je pristojala obleka iz tigrove kože, ki je bila pritrjena okolo pasu s tenkim bršljanom. Njeni dolgi in lepi lasje so bili počesani nazaj in povezani z jermenikom. Stara je bila šele trinajst let, a imela je moč takratnih ljudi, ki so bili v neprestani borbi z divjimi živalmi in jako utrjeni. Njen odločni korak je pričal, da je bila vnučkinja velikega poglavarja.

Kra-gula je vrgla nekoliko suhljadi na ogenj, ki je morala paziti nanj. Veselo je zaplapolal in iskrice so poskakovale. Ogenj, ta tajinstvena stvar, razodeva vedno svoje zadovoljstvo, če skrbiš zanj.

Nato je Kra-gula vzela orožje, ki ga je imela jako rada, ker ga ji je izgotovil Gro-ho.

To orožje je bilo iz dobro posušenega in jako odpornega lesa; na enem koncu je bil les preklan in v razpoki je bil kos ostrega kamena; oboje pa je bilo jako trdno zvezano s kitami iz prožne jele-
nove noge. Orožje je bilo videti kot igrača. Toda kadar je udarila Kra-gula s to sekirico, se je zasadil oster kamen do polovice v drevesno deblo in je v njem tako trdno obtičal, da ga ni bilo mogoče izrvati na en mah.

Zataknila je orožje za svoj pas in šla proti jami, kjer je počival Gro-ho...

Ta votlina je bila ozka in globoka, zaprta s kamenito ploščo. Bila je na pobočju strmega griča, pod katerim se je vila reka, ki je stopila nekoliko dalje od tod v hrastov gozd, v katerem so bivali mamut z dolgimi in nazaj zavitimi okli, rinoceros z dvojnim rogom in gostim kožuhom, jamski tiger, velikanski jelen, volkovi, hijene in šakali.

Kra-gula se je ustavila in se oddahnila na ploščadi pred vhodom, v votlino. Nato je pristopila k plošči, ki so jo naslonile na vhod močne roke mož, in začela je govoriti čisto potihoma:

»Gro-ho, dragi Gro-ho, prišla sem ti povedat, da te Kra-gula nikdar ne bo pozabila. Stari oče, ti poznaš svojo vnukinjo; ona ve, da boš šele takrat srečen, ko boš maščevan... In vidiš, obljubljam ti, da tvoja velika senca ne bo dolgo časa blodila v žalosti in trpljenju... Da, Gro-ho, le zaupaj vame. Če onile tam spodaj ne store svoje dolžnosti, se bo Kra-gula zavedala svoje. Ona bo slavno zmaga-
gala, ali pa pride k tebi...«

Glas otroka je postajal vse bolj in bolj goreč in strog, in deklica je udarjala s pestjo po plošči...

Nenadoma jo je predrnilo godrnjanje. Obrnila se je in zagledala je med skalami velikega medveda, medveda morilca, ki se je spenjal proti njej. Kra-gulin zanos je bil tolik, da se ni niti najmanj tresla pred nevarnostjo.

Zgrabila je svoje orožje, ga močno zavihtela, se postavila na rob kamenite police in je ozmerjala svojega nasprotnika takole:

»Zdelo se mi je, razbojnik grdi, da prideš celo sedaj semkaj kljubovat svoji brezmočni žrtvi. Strahopetec, ki si bežal nekoč pred to žrtvijo; izdajalec, ker si ga premagal z zvijačo... Prišla sem te počakat. Ti napadaš samo otroke; ej, dobro, zdaj vidiš pred seboj otroka, ki se ti postavlja nasproti.«

Živali so plamtele rdeče oči. Spenjala se je še vedno po skalah navzgor in položila je že svojo šapo na skalo, da skoči na polico... V tem trenutku je bila njena ogromna glava v višini Kra-gule, ki je nekoliko drhtela. Z nagonso kretnjo samoobrambe je zavihtela Kra-gula majhno in ostro sekirico in udarila je z vso silo... Orožje

se je zadrlo globoko v vzbočeno čelo velikega medveda, ki se je zvrnil mrtev na tla, kakor če bi vanj treščila strela...

Kra-gula se je skoro onesvestila. Njena kolena so klecnila in njeno srce je močno utripalo. Toda hitro se je zavedla. Zavpila je na vso moč: »Hello — huo!« — Tako so se klicali lovci njenega plemena...

Skakala je s skale na skalo in začela je teči proti jamam, kličoč: »Hello — huo! Ubila sem medveda! Ubila sem medveda!«

Daleč v dolini je zapazila žene in može, ki so se vračali s plenom. Mahala jim je z rokami in oznanjala z rezkim glasom: »Hello — huo! Pridite hitro, pridite, ubila sem medveda!« Na njeno mahanje so se ljudje podvzivali, ne da bi razumeli, kaj se je pripetilo. Ko so se približali, so bili vsi presenečeni. Nihče ni hotel verovati tej novici.

Kra-gula se je jezila in jim rekla: »Pojdite, le pojdite z menoj, da viditel!«

Vse pleme je šlo za njo. Mislite si lahko, kako so bili vsi osupnjeni pred mrtvim medvedom... potem pa krik navdušenja. Žene so stiskale Kra-gulo k sebi, možje pa so izražali svojo radost s tem, da so plesali in poskakovali na mrtvem truplu svojega sovražnika.

Toda Kra-gula je mislila svoje. Rekla je vsem navzočnim: »Hočem glavo za sebe!«

Možje so odsekali s kamenitimi sekiricami medvedu glavo. Ko jo je imela Gro-hova vnukinja v rokah, se je približala votlini, kjer je počival stari poglavar, in jo nataknila na skalo nad vhodom. Odhajajoč ji je žugala s stisnjeno pestjo: »Jaz sem te ubila, grdoba grda, jaz!« In je pristavila: »Moj ljubljeni stari oče, zdaj počivaj v miru!«

Nočilo se je... Možje so vzeli truplo mrtvega medveda na svoja ramena, in vse pleme je veselo odhajalo v svoje domove — v skalnate jame...

Nagajivka.

Allegretto.

Besede zložil *Fr. Albrecht.*

Uglasbil *M. Čander.*

mf Bi - ba le - ze, bi - ba gre, da bi pri - šla

mf Bi - ba le - ze, bi - ba le - ze, bi - ba

do go - re, do go - re, do bi - ser go - re, ka - mor nih - če drug ne mo - re.

gre —, do go - - re, do go - re, ka - - mor drug ne mo - re.

rit. poco a poco.

Bi - ba le - ze, bi - ba gre, da bi pri - šla do go - re, do go - re.

Konec.

Bi - ba le - ze, bi - - ba gre — gre. —

mf

Pod go-ro je vrt me-den, bi-ba le-ze, da bo njen. Po dre-
ve-sih so ko-la-či, strd ce-di se po po-ga-či, iz stu-den-ca mleko
ri-tar-dan-do Joj me!
te-če, kar že-li si vsak, naj re-če.— Joj me - - - !
Bi-ba se vo-de na-pi-la, pra-vo pot je iz-gre-ši-la.
Od začetka do konca.

Rešitev zastavice v podobah v 1. številu.

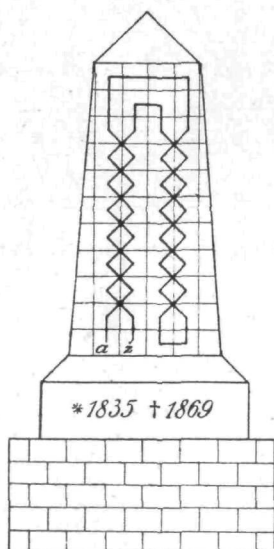
*Tukaj Slava
vence vije,
srce bije
nam gorkó!
Čujte gore
in bregovi,
da sinovi
Slave smo!*

Prav so jo rešili: Rebernik Drago, Trebnje; Franja Straškova, Litija; Ana Eltrinova, Gradec; Logar Edvard, Litija; Nuška Tavzesova, Št. Vid; Herman Miklič, Josip Motnikar, Zagorje; Alojzij Primc, Franc Krevelj, Petrovče; Pavel Tuček, Hrastnik; Tilka Zupančeva, Marta Zupančeva, Štefanija Grejanova, Majda Ušlakarjeva, Sevnica; Vlada Kendova, Boris Mlinar, Žiri; Ivan Ulaga, Laško; Marija Žuževa, Terezija Kolenčeva, Franc Kolšek, Slavko Švajger, Rečica ob Paki; Dragica Feštajnova, Anica Šetinčeva, Trbovlje; Jožef Velcer, Ruše; Črtomir Kolenc, Ptuj; Milica Hrenova, Franc Čuš, Šmarje pri Jelšah; Manko Klemenčič, Ljutomer; Bojan Tajnšek, Št. Pavel pri Prebodu; Ivan in Slava Jutraževa, Trebnje; Ivan Plaskan, Sv. Rupret; Zofija Brezovškova, Avgust Praprotnik, Vransko; Drago Naglič, Ivo Kričej, Vuzenica; Mimica Repičeva, Polzela; Viljem Ramšak, Zavodna-Celje; Dušan Herzog, Čret; Ferdo Košar, Karel Zadavec, Teharje; Anton Blatnik, Polče; Marija Ocepkova, Milka Bajčeva, Vida Vatovčeva, Olga Krigerjeva, Ivanka Bajčeva, Robert Ivanc, Betica Počivalškova,

Bogdan Stary, Krško; Stanislav Richlij, Staravas; Vlado Bohinc, Brežice; Joško Zagorc, Ivan Barbič, Franc Kastelic, Ludvik Strobl, Bogomil Lilijs, Novo mesto; Polde Hafner, Tonček Trento, Škofja Loka; Marjan Škofič, Jovek Pučnik, Milko Škofič, Slovenska Bistrica; Joško Keček, Marija Bezjakova, Marija Ivanuša, Marija Otonikova, Štefka Vranjekova, Marica Zadravčeva, Marica Zidaričeva, Hum; Zvonka Mežnaršičeva, Metlika; Marjan Romih, Miloš Vukadin, Cirila Kastelčeva, Olga Ostermanova, Danica Küsslova, Jelka Ljubijeva, Marija Valentinčičeva, Marija Zagorčeva, Marija Klemenčičeva, Ljudmila Skalicka, Mica Pintarjeva, Anica Škerljeva, Božena Pretnarjeva, Miloš Polič, Novo mesto; Dragica in Marica Mohorkovi, Stanko Lovše, Ivan Mohorko, Karel Kos, Nada Cijanovna, Maribor; Jožek Sešlar, Medija-Izlake; Dalla Valle Lizetka, Lesce; Milan Flerin, Domžale; Franjo in Adela Dobnikova, Fedor Gradišnik, Beba Lipoldova, Viktor Arzenšek, Miroslav Rosina, Milko Špacapan, Majda Jerinova, Jožef Vetrih, Leopold Stropnik, Stanko Tratnik, Vekoslav Kukovec, Karel Dorn, Franjo Leskošek, Albina Slemenikova, Mirko Cizej, Slavko Rössner, Rudolf Schmidt, Karel Kos, Hildegarda Schmidtova, Celje; Marija Krničarjeva, Gorje; Zofka Vrečkova, Vojnik; Tatjana Grossmanova, Hrvoj Jurca, Ljubomira Batističeva, Marija Stubljeva, Bogdan Spindler, Maribor; Jelko Kuhar, Janez Pust, Trbovlje; Miroslav Keše, Hrastnik; Elza Pihlerjeva, Vičava-Ptuj; Mija Kastelčeva, Vladimir Ogorelec, Rajko Otrin, Vera Korunova, Milan Jeran, Joško Pollak, Justina Jeklova, Slavka Kocijančičeva, Ernest Petrič, Vaclav Pišot, Bruno Šmajdek, Lado Jordan, France Lozej, Boris Verbič, Emanuel Žagar, Krista Novakova, Ljubivoj Brezigar, Vladimir Jamar, Marica Florjančičeva, Ferdo Uranič, Ljubljana; Marijan Novak, Vevče; Jožef Sem, Ljubno; Jože Krajnc, Gotovlje; Anton Cingel, Mirko Kopušar, Adolf Steiner, Žalec; Stanko Weilgoni, Hedvika Babnikova, Pavla Pavlinčeva, Adela Zidanikova, Kristina Rankljeva, Litija; Katarina Malingerjeva, Braslovče; Erih Vagaja, Boris in Branko Kmetova, Kranj; Dragica Kolenčeva, Mirna; Minka Pungarčarjeva, Zelena jama pri Ljubljani; Ernest Učakar, Senovo; Marta Podlesnikova, Ljubljana; Justina Ambrožičeva, Logatec; Milena Brezigarjeva, Ljubljana; Franc in Iva Simončičeva, Litija. — Žrēb je določil, da dobi zadnjič najavljeno darilo Vladimir Jamar, Ljubljana, Vrhovčeva ulica 9/I. — Danes razpisujemo darilo: Simon Jenko »Izbrani sp.si za mladino«.

Koračnica.

Priobčil H. Podkrajšek.

Na tem nagrobnem spomeniku čitaj velepomembne besede našega pesnika, ki so se uresničile tako, kakor je prorokoval. Začetek pri črki **a**, konec pri črki **ž**.

Rešitev in imena rešilcev priobčimo v prihodnji številki.

Cenjeni gospod Doropoljski!

Tri leta sem že naročnik ljubega mi »Zvončka«. Zato upam, da boste priobčili v svojem koticu tudi moje pismo. Hodim v V. a razred naše državne osnovne šole in se učim — kakor mislim — še dobro. Rad bi pa bil najpridnejši, ker sem namenjen, da s prihodnjim šolskim letom vstopim v I. razred tukajšnje gimnazije. Najrajši se učim zgodovine in zemljepisa. Gospoda učitelja imam rad, ker nam dosti lepega pove v zgodovini.

Ravno danes se je priglasilo gospodu učitelju sedem mojih součencev in součenk za naročnike »Zvončka«. Tako bomo tudi mi mali Prekmurčki čitali mnogo lepega in koristnega.

Srčno Vas pozdravlja Vaš vdani

Viktor Holcman,

učenec V. razreda v Murski Soboti.

Odgovor:

Ljubi Viktor!

Posebno me veseli pozdrav iz našega Prekmurja, ki je toliko časa ječalo pod tujim jarmom, pa se sedaj lepo razvija in stalno napreduje v mejah naše skupne domovine Jugoslavije. Le čitajte. Ljubi mali Prekmurčki, lepe in koristne slovenske knjige, da se vam poglobi in dvigne ljubezen do naše mile govornice, ki se tako sladko razlega po krasnem našem Prekmurju!

Dragi gospod Doropoljski!

S tem pismom sem se namenila stopiti med Vaše koticarje. Hodim v IV. razred osnovne šole v Horjulu. »Zvonček« mi po-sojuje gospa učiteljica Plehanova. Prav rada ga čitam. Najbolj mi ugaja Vaš cenjeni

kotichek. Moj stric je učitelj na Logu. Imam še dve sestrici. Ako Vam ugaja ta pesemca, prosim, da bi jo natisnili:

Kuku, kuku,
pomlad je tu,
oj, kmetič, hej,
le orji, sej!
Kuku, kuku,
pomlad je tu,
vse zeleni,
se veselijo.
Kuku, kuku,
pomlad je tu,
ptički pojó,
pomlad naznanjajo.

Pozdravlja Vas

Tinca Vrhovčeva,
učenka v Horjulu.

Odgovor:

Ljuba Tinca!

Pesemca o kukavici časovno sicer ni prikladna za sedanjost jesensko dobo, toda vendar mi je dobro došla. Zbuja nam spomin na minulo pomlad in nam daje upanje na bodočo vigred. Zato pa dvakrat pozdravljen, ti radostni ku-ku!

*

Velecenjeni g. Doropoljski!

Tudi jaz dobivam »Zvonček«, ki me vedno jako razveseli. Najrajša prebiram Vaš kotichek. Pišem Vam danes prvič, a če Vam je prav, se bom še večkrat pri Vas oglasila. Obiskujem V. razr. mestne šole v Celju. Učim se rada pa tudi dobro. Lansko leto sem imela prav lepo naznanilo. Moji dobri starši so ga bili jako veseli.

V šoli mi ugajajo vsi predmeti; najrajša pa imam računstvo in telovadbo. Letos sem prvo leto naročnica »Zvončka«, pa tudi

drugo leto ga bom naročila. Prosim Vaš, da priobčite moje pismo v svojem koticu.

Srčne pozdrave Vam pošilja

Elza Kirbischeva,
učenka V. a razr. mestne šole v Celju.

Odgovor:

Ljuba Elza!

Rada se učiš — pa tudi dobro se učiš. Tako je prav. In ker imaš najrajša računstvo in telovadbo, je to še posebno dobro: računstvo bistri um, telovadba krepi telo. In tako raste v Tebi plemenit zaklad bistrega duha in zdravega telesa.

*

Spoštovani g. Doropoljski!

Danes se prvič oglašam v Vašem koticu. Moj prijatelj ima naročen »Zvonček«, ki ga srčno rada čitava. Zato se danes pridružujeva Vašim koticarjem, ki si dopisujejo z Vami. Prosim Vas, da bi dali natisniti pisemce z nastopno pesemco, ki sem jo sam spesnil. Pesem se glasi:

Pozdrav.

Teci, Soča, Krka, Drava,
naj glasi se naša slava!
Zdrav, Korošec in Istran,
tre te Nemec, Italijan!
A svobodna bosta spet,
ko se oprosti naš svet!

Ako hočete in dovolite, Vam tudi drugič kaj pošljem. Pozdravlja Vas

Vam vdani

Anton Plohl,
učenec VI. razr. pri Sv. Barbari v Halozah.

Velecenjeni g. Doropoljski!

Tudi jaz Vam pišem prvič in se pridružujem Vašim koticarjem. Jaz sem naročnik »Zvončka« komaj prvo leto. S tovaršem najrajša čitava povest »Kekec nad samotnim brezdom« in Vaš kotichek.

Sedaj obiskujem VI. razred osnovne šole pri Sv. Barbari v Halozah. Ako dovolite, Vam pišem drugič več.

Srčne pozdrave Vam pošilja

Franjo Šmigoc.

Odgovor:

Ljuba Anton in Franjo!

Domoljubni »Pozdrav« naj bo klic vse svobodne naše mladine, ki z ljubeznijo

misli na neosvobojene svoje brate in sestre! V mladih letih je treba čvrstega, neumornega dela, da se naš mladi rod pošteno pripravi za velike naloge bližnje bodočnosti.

*

Velecenjeni gospod Doropoljski!

Tudi jaz bi bila rada v Vašem koticu, zato si Vam dovoljujem pisati nekoliko vrstic.

Hodim v V. razred, uči me gosp. učitelj Horn. Jako rada prebiram »Zvonček«.

Naročena sem že dolgo nanj, zato Vas prosim, da priobčite moje pismo med svojimi koticarji.

S spoštovanjem

Jelena Tičeva,
učenka V. razr. osnovne šole v Litiji.

Odgovor:

Ljuba Jelena!

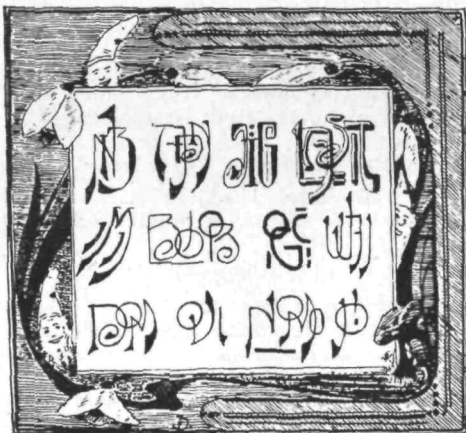
Izpolnjujem Tvojo željo in Te postavljam v vrsto svojih koticarjev, ki Te bodo gotovo veselo pozdravili v svoji sredi. Dobro nam došla!

*

KOTICKOV ZABAVNIK.

Tajinstven napis.

Priobčil Fr. Zagorc.

Rešitev prihodnjich.

